

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Corpus Juris Canonici

Gregor <XIII., Papst>

Coloniae Munatianæ, 1665

6 Quando necesse sub est, vinctos à præsule solves.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-62915](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-62915)

in Dei potestate vult adorari? Nam tanta hebetudine demens affectus est Saul, ut ad Pythonissam confugeret. Depravatus enim causa peccati, ad hæc se contulit, quæ damnaverat. Sed si quis propter historiam, & ea, quæ verbis expressa sunt, putet non prætermittenda, ne ratio historix inanis sit, recte faciet quidem: si tamen minime istud ad veritatem rationem, sed ad visum & intellectum Saul. Neque enim reprobus factus poterat bonum intellectum habere. Historicus enim mentem Saul, & habitum Samuelis descripsit; ea quæ dicta & visa sunt exprimens, prætermittens si vera, an falsa sint. Quid enim ait? [Audiens, in quo habitu esset excitatus, intellexit, inquit, hunc esse Samuelem.] Quid intellexerit, retulit, & quia non bene intellexit, contra scripturam alium adoravit, quam Deum: & putans Samuelem, adoravit diabolum, ut fructum fallacie sue haberet Satanas. Hoc enim nititur, ut adoretur quasi Deus. Si enim illi verè Samuel apparuisset, non utique vir iustus permisisset se adorari, qui prædicaverat Deum solum esse adorandum. Et quomodo homo Dei, qui cum Abraham in refrigerio erat, dicebat ad virum perflentia, dignum ardore gehennæ: [Cras tecum eris?] His duobus titulis subtilitatem fallacie sue prodidit improvidus Satanas, & adorari se permisit sub habitu & nomine Samuelis, contra legem; & virum peccatis pressum, cum magna distantia peccatorum & iustorum sit, cum Samuele iustissimo futurum mentitus est. Verum potest videri, si de Samuelis nomine taceatur, quia Saul cum diabolo futurus erat: ad eum enim transiit gravitatem, quem adoravit. Semper ergo diabolus sub yelamine latens, prodit se, dum ea confingit, quæ horreant & personis, per quas fallere nititur. ¶ Si autem aliquis mihi opponit, & dicit, quomodo eveniunt illa, quæ illi divini prædicunt futura? aut quomodo possunt agris præbere medelam, aut fanis immittere agritudinem, si aliquid propriæ virtutis ac potestatis non habent? hoc a me recipiat responsum: quod ideo quisque non debet eis credere, quia aliquando eveniunt quæ prædicunt, aut sanare videntur languidos, aut laedere sanos, quia hoc permisso Dei fit, ut ipsi, qui hæc audiunt vel vident, probentur, & appareat, quæ fide sint, vel devotione erga Deum. Sicut in Deuteronomio legitur, Moyses verbo Domini populo Dei præcepisse, ita dicens: [Si surrexerit in medio tui Propheta, aut qui somnium dicat se vidisse, & prædixerit signum, aut qui portentum, & e venerit quod locutus est, & dixerit tibi: eamus, & sequamur Deos alienos, quos ignoras, & serviamus eis, non audies verba Prophete illius, aut somniatoris: quia tentat, vos Dominus Deus vester, ut palam fiat, utrum diligatis eum, an non. In toto corde & in tota anima vestra Dominum Deum vestrum sequimini, & ipsum timeate, mandata ejus custodite, & audite vocem illius, ipsi servietis, & ipsi ad hæbitis, &c.] Vbi sanè intelligi d. voluit, etiam illa, quæ a divinantibus non secundum Deum dicuntur, si acciderint, quæ dicuntur, non accipienda sic, ut fiant quæ præcipiuntur ab eis, aut colantur quæ coluntur ab eis. Nec præter suam potestatem Deus ostendit esse, quod illa contingunt: sed quasi quæreretur, cur ea permittat, causam tentationis exposuit, ad cognoscendam utique eorum dilectionem, utrum eam habeant erga Deum suum, cognoscendam verò ab ipsis potius, quam ab illo, qui scit omnia antequam fiant.

1 ¶ Suficitate] Apud Rabanum hic interponitur c. legitur. supra, ead. q. 3. & 4.
2 ¶ Ad hæc] Bona pars hujus versiculi habetur apud B. August. l. 2. de doctr. Christi. cap. 20.

a 1. Regum 28. b al. abhorreant, alit. abhorrent a personis. Codic. Antwerp. c Deuter. 17. d Supra. ind. quæst. 2. intelligi.

3 ¶ Necided] Similia leguntur apud B. Augustinum lib. 1. de Trinitate, c. 7.
4 ¶ Insunt] Usque ad vers. Præterea, sententia magna ex parte verba B. Augustini in lib. questionum super Exodum, c. 21.
5 ¶ Si occiderit] Emendatus est hic locus ex B. Augustini, ut habetur, sup. ea. q. 2. d. intelligi. Apud Rabanum verò legitur, si acciderint, quæ dicuntur non accipienda: vel etiam fiant quæ præcipiuntur ab eis, vel colantur.

QVÆSTIO VI.

QVædam autem ab Episcopo excommunicatus, et inconsulto ab alio reconciliari non possit, nisi forte per eum metropolitani, vel per summum Pontificem, ratione & auctoritate probatur. Presbyteri namque, potestatem excommunicandi vel reconciliandi ab Episcopo accipiunt, non Episcopi à Presbyteris: quia excommunicatos à sacerdotibus reconciliari non possunt. Reconciliatio namque, penitentium Episcopalis officii est, non sacerdotalis.

C. I. ¶ Penitentium reconciliatio, christiatus & puellarum consecratio à Presbyteris non fiunt. Unde in concilio Carthaginensi secundo, cap. 3. Fortunatus Episcopus dixit.

Si jubet sanctitas vestra, suggero. Nam memini præterito concilio fuisse statutum, ut christiana, vel reconciliatio penitentium, nec non & puellarum consecratio à Presbyteris non fiat. Si quis autem emerit hoc faciens, quid de eo statuendum sit, Aurelius Episcopus dixit: Audivisti dignatio vestra suggestionem fratris & Coepiscopi nostri Fortunati: quid ad hæc dicitis? Ad universis Episcopis dictum est. Christiatis consecratio, & puellarum consecratio à Presbyteris non fiat: vel reconciliare quemquam in publica Missa Presbytero non liceat, hoc omnibus placet.

Puellarum tamen consecratio, Episcopo consulto, per Presbyterum fieri valet.

C. II. ¶ Permissio Episcopi, virgines consecrare Presbyter valet.

Unde in Carthaginensi concilio tertio, c. 24. Presbyter b. inconsulto Episcopo, virgines non consecrat: christiana verò nunquam conficiat.

C. III. ¶ Nec Diacono administrare, nec penitentem in ecclesia benedicere Presbytero licet.

Item ex concilio Agathensi, c. 43. & 44.

Ministrare & Diaconus, aut consecrare altare Presbyter non præsumat. ¶ Benedictionem quoque super plebem in ecclesia fundere, aut penitentem in ecclesia benedicere Presbytero penitus non licet.

Exco, quod ab Episcopo excommunicatus per sacerdotem reconciliari non potest. Sed notandum est, quod reconciliatio alia est publica, alia privata. Publica reconciliatio est, quando penitent ante ecclesiam ingressum publice representatur, & per impositionem manus Episcopalis ecclesia publica reconciliatur. Hæc sacrificium videtur esse prohibita. Unde circa finem illius capituli non simpliciter prohibentur penitentes reconciliare, sed in publica Missa. Privata verò reconciliatio est, quando de occultis peccatis penitentes, vel in extremis agentes ad gratiam reconciliantur accedunt. Hæc reconciliatio potest fieri per sacerdotem.

C. IV. ¶ Insuavis Episcopi de occultis peccatis Presbyteri penitentes reconciliant.

Unde Evaristus Papa ait.

Presbyteri d. de occultis peccatis, iussione Episcopi penitentes reconciliant: & sicut supra præmissimus infirmantes absolvant & communicent.

a Sent. 4. dist. 20. b Sentent. arch. c Cap. 44. d Burchard. lib. 11. c. 16. 100 p. 15. c. 38. C. V.

C. V. ¶ Si Episcopus absens est, per Presbyterum reconciliatur in periculo constitutus.

Item ex concilio Carthaginensi 2. c. 4.

Artius a Episcopus dixit: si quisquam in periculo fuerit constitutus, & se reconciliari divinis altaribus petierit, si Episcopus absens fuerit, debet utique Presbyter consolare Episcopum, & sic periclitantem ejus præcepto reconciliare. Quam rem debemus salubri consilio roborare. Ab universis Episcopis dictum est. Placet, quod sanctitas vestra necessarîo nos instruere dignata est.

C. VI. ¶ Quæ mens moris reconciliatur, contra lesens sine communiione poenitentia impletur tempus.

Item ex concilio Martini Bracarenfis, c. 82.

Quidam b corpore exiens, novissimum & necessarium communionis viaticum expetit, non ei denegatur. Quod si in desperatione positus post acceptam communionem iterum sanus fuerit factus, tantum oratione participes sit, sacramentum vero non accipiat, donec constitutum poenitentia impletur tempus. Qui ergo in cura mortis sunt, & desiderant accipere sacramentum, cum consideratione & probatione Episcopi accipere debeant.

C. VII. ¶ Sine manus impositione poenitentes, resistentes de corpore reconciliantur.

Item ex concilio Arausico, c. 37.

Qui recedunt de corpore poenitentia accepta, placent sine reconciliatoria manus impositione eos ad communicare: quod morientis sufficit reconciliatori, secundum definitiones Patrum, qui hujusmodi communionem congrue viaticum nominaverunt. Quod si supervenerint, in ordine poenitentium, & ostensis necessariis poenitentia fructibus, legitimam communionem cum reconciliatoria manus impositione recipiant. Clericis quoque desiderantibus poenitentia non est neganda. Si minus subito obmutescens (prout statutum est) baptizari, aut poenitentiam accipere potest, si voluntatis præterite testimonium aliorum verbis habet, aut præsentis in suo nutu. Amantibus etiam, quæcunque pietatis sunt, consideranda sunt.

1. [Reconciliationi] In originali impresso ac manuscripto, & apud Burcardum & Ivonem legitur, consolationi, aut consolatione.

C. VIII. ¶ Aliorum testimonio moriturus reconciliatus, si obmutuit, vel in phrenesim versus est.

Item ex concilio Carthaginensi 4. c. 76.

Is b qui poenitentiam in infirmitate petiit, si casu, dum ad eum sacerdos invitatus venit, oppressus infirmitate commoverit, vel in phrenesim versus fuerit, dent testimonium, qui eum audierunt, & accipiat poenitentiam: & si continuo creditur moriturus, reconcilietur per manus impositionem, & infundatur ori ejus Eucharistia. Si supervenerit, admonetur ad supradictis testibus petitioni sua satisfactum, & subdatur statutis poenitentia legibus quædam sacerdos, qui poenitentiam dedit, probaverit. Item cap. 76. ¶ Poenitentes, qui in infirmitate viaticum Eucharistia acceperint, non se credunt absolutos sine manus impositione, si supervixerint.

a. Sententia Burcardi lib. 11. ca. 31. lvo p. 115. c. 2. b. Et conc. Niceno 12. c. 2. c. Burd. lib. 11. ca. 31. lvo part. 10. ca. 39. d. al. c. e. lib. 2. f. lib. 2. g. lib. 2. h. Cal. 5. ca. 75. Poly. lib. 1. ca. 10. lvo p. 15. c. 8. i. Burd. lib. 6. c. 23. lvo p. 14. c.

C. IX. ¶ Cura & probatione Episcopi morientes reconciliantur.

Item ex Nicano concilio, c. 13.

De a his vero, qui recedunt ex corpore, antiquæ legis regula observabitur etiam nunc: ita ut si forte quis recedit ex corpore, necessarîo vitæ suæ viatico non defraudetur. Quod si desperatus aliquis fuerit, debet utique Presbyter supervixerit, sit inter eos, qui sola oratione communicant. De omnibus enim his, qui à corpore recedunt, in tradendo eis communionem, cura & probatio sit Episcopi.

Canon hic est ex præfata versione, quæ est in collectione Isidori: & ibi est numero duodecimus: Græcè tamen, & apud Dionysium est, 13.

C. X. ¶ Non est neganda reconciliatio his, qui tempore necessitatis eam implorant.

Item Leo Episcopus ad Theodorum, epist. 89. al. 91.

His, b qui in tempore necessitatis, & in periculo urgentis instantia præsidium poenitentia, & mox reconciliationis implorant, nec satisfactio interdicenda est, nec reconciliatio deneganda: quia misericordia Dei nec mensuras possumus ponere, nec tempora definire, apud quem nullas patitur venia: i. moras conversio, dicente Dei Spiritu per Prophetam. c. [Cum conversus ingemueris, tunc salvus eris.] & infra. ¶ Quod si aliqua egritudine ita fuerint aggravati, ut quod paulo ante poscebant, sub præsentia sacerdotis significare non valeant, testimonia eis fidelium & circumstantium prodesse debebunt, ut simul & poenitentia, & reconciliationis beneficium consequantur: servata tamen regula canonum patrum circa eorum personas, qui in Deum à fide discedendo peccaverunt.

1. [Venit] Sic in conciliorum editionibus, & apud Ivonem, & infra de poenitentia, dist. 1. c. multiplex. In codice autem epistolæ cum aliis sancti Leonis opusculis impressarum, & apud Burcardum, & in plerisque vetustis Gratiani legitur, venire moras.

2. [Poscebant] Quæ sequuntur, emendata sunt ex aliquo manuscripto Gratiani, & ipsioriginali, cum in vulgatis paulo alter haberet.

C. XI. ¶ Non ressuatur ejus oblatio, qui festinans ad poenitentiam, sacerdotem invenire non potuit.

Item ex concilio Epaunensi.

Si d' aliquis excommunicatus i. fuerit mortuus, qui iam sit confessus, & testimonium habet bonum, & non poterat venire ad faceretorem, sed præoccupavit eum mors in domo, aut in via, faciãt pro eo parentes ejus oblationem ad altare, & dent redemptionem pro captivis.

1. [Excommunicatus] Ad dicta est vox ista ex cæteris collectionibus.

Ecco, quod Episcopo præcipiente poenitentes de occultis peccatis, sive in periculo constituti per Presbyterum possunt reconciliari. Sed si necessitate mortis peccator urgetur, & Episcopus ita remotus est, quod Presbyterum consulte non possit, negabitur poenitentia morienti? & beneficium reconciliationis non præstabitur poenitenti, quem conversio Deus recipit ad veniam, iuxta illud. c. [In quacumque hora peccator conversus fuerit, &c.] & item: f. [Converimini ad me, & ego convertar ad vos.] ecclesia sibi reconciliare negliget? quem Deus antea suscipiavit, ecclesia sibi absolvere contemnet? damnabit absentis Episcopi, quem gratia divina præsentia illustrat per lavacrum regenerationis? Morituri g' succurrat etiam à laico, si Presbyter i. desit. Cur ergo beneficio reconciliationis per

a. Bur. lib. 6. lvo p. 115. c. 31. b. Infr. de poenitentia, dist. 1. multiplex. c. his autem. Sen. 4. dist. 20. Bur. lib. 4. lvo p. 11. cap. 29. c. Esa. 30. apud 70. d. Sen. 4. dist. 24. Burd. 11. c. 31. lvo part. 4. c. 114. Pan. lib. 5. c. 120. e. Ezech. 18. f. Mal. 3. g. Sup. de c. pan. dist. 1. ca. quem pœmet tanta. & dist. 6. c. 1. s. tanta itaq.

Presbyterum et subueniri non poterit, si contrigerit Episcopum deesse? si secundum Augustinum qui agens in extremis confitetur socio turpitudinem criminis, sit dignus venia ex desiderio sacerdotis, cur similiter non sit dignus reconciliatione ex desiderio Episcopi, qui sacerdoti non negat maculam suam reatus? Item morientibus penitentiam negare Presbyteri non debent.

C. XII. ¶ Reus est animarum Presbyter, qui penitentiam morientibus abnegat.

Unde Iulius Papa, ait.

Si a Presbyter penitentiam morientibus abnegaverit, reus erit animarum: quia Dominus dicit: b [Quacunque die conversus fuerit peccator, vita vivet, & non morietur.] Vera enim confessio e in ultimo tempore esse potest: quia Dominus non solum temporis, sed etiam cordis d inspector est: sicut latro unius momenti penitentia meruit esse in paradiso in hora ultima confessionis.

C. XIII. ¶ Penitentia morientibus non est neganda.

Item Coelestinus Papa ait in epist. 2. ad Episcopos Gallic.

Agnovimus e penitentiam morientibus denegari, nec illorum desideris annui, qui obitus sui tempore hoc animæ suæ cupiunt remedio subueniri. Horremus (tateor) tanta impietatis aliquem inveniri, ut de Dei bonitate desperet, quasi non possit ad se quovis tempore concurrenti succurrere, & periclitantem sub onere peccatorum hominem redimere, quo se expediri desiderat, & liberari. Quid hoc, rogo, aliud est, quam morienti mortem addere, ejusque animam sua crudelitate, ne absoluta esse possit, occidere; cum Deus ad subveniendum paratissimus, invitatis ad penitentiam, sic promittat peccatori iniquis: g [In quacunque die conversus fuerit, peccata ejus non imputabuntur ei.] Salutem ergo homini admittit quisquis mortis tempore speratam penitentiam denegarit: & desperet de misericordia b Dei, qui eum ad subveniendum morienti sufficere vel in momento posse non credit. Perdidisset latro i in cruce præmium ad Christi dexteram pendens, si illum unius horæ penitentia non juvisset. Cum esset in poena, penituit, & per unius sermonis professionem, habitaculum paradisi Deo promittente promeruit. Vera k ergo ad Deum conversio in ultimis positurorum, mente potius est estimanda, quam tempore, Propheta / hoc taliter asserente, [Cum conversus ingemueris, tunc salvus eris.] Cum ergo sit Dominus cordis inspector, quovis tempore non est deneganda penitentia postulanti, cum ille se obliget iudici, cui occulta omnia noverit revelari.

¶ Redimere] Sic etiam est in manuscriptis, & in versioribus conciliorum editionibus. Verum in codice canonum impresso, & uno manuscripto, inter decreta Celestini num. 15. legitur, perdere. In recentiori autem Colonienfi conciliorum editione, utemq. apud Burch. & Ivonem est, pondere, quo se ille expediri desiderat, liberare.

Cui autem penitentia non negatur, nec reconciliatio sibi deneganda est. Inconsulto ergo Episcopo penitentem Presbyter reconciliare non debet, nisi ultima necessitas cogat.

a Senten. 4. dist. 20. Bur. lib. c. 21. Ivo p. 15. c. 43. b Exech. 18. c conversio. Burchard. & Ivo. d Luc. 13. e In concil. Triboriensi sub Arnulpho, c. 31. Rabanus in libro pen. c. 38. Burchard. lib. c. 22. Ivo p. 15. c. 44. f al. pietate. In Moguntino sub Raba. c. 27. g Exech. 23. h al. clementia. i Luc. 23. k Bur. lib. c. 1. Ivo p. 15. c. 26. l Esa. 30. apud 70.

C. XIV. ¶ Inconsulto Episcopo penitentem Presbyter reconciliare, nisi ultima necessitas cogat, non debet.

Unde in Carthaginensi a concilio 3. c. 22. legitur.

Presbyter b inconsulto Episcopo non reconciliat penitentem, nisi absente Episcopo ultima necessitas cogat. Cuiuscunque autem poenitentis publicum & vulgatissimum crimen est, quod uni versam commoverit ecclesiam, ante apud manus ei imponatur.

¶ Ecclesiam] Antea erat, urbem. Emendatum est ex plerisque conciliorum editionibus, & duobus codicibus Vaticanis, & Sorienfi regis, & Burchardo, & Ivone. In recentiore autem Colonienfi editione est, quod univ. ecclesia noverit.

QVÆSTIO VII.

De tempore vero satisfactionis, an sit imponendum mortui, Theodorus Cantuariensis Archiepiscopus in penitentia sua ita diffinit.

C. I. ¶ In periculo confituitur, penitentia quantitas non est imponenda, sed innotescenda.

Ab infirmis d in periculo mortis positus per Presbyteros pura inquirenda est confessio peccatorum, non tamen illis imponenda quantitas penitentiarum, sed innotescenda, & cum amicorum orationibus, & electorum synarum studiis pondus penitentia sublevandum, & forte migraverint ne obligati à communione & confortio venia fiant alieni. A quo periculo si divinitus certius convaluerit, penitentia modum à sacerdote e sibi impostum diligenter observet: & ideo secundum auctoritatem canonicam, ne illis janua pietatis clausa videatur, orationibus & consolationibus ecclesiasticis, sacra proclione olei inuncti f, secundum statuta sanctorum Patrum communione viatici reficiantur.

¶ 2 pars. Aliis vero pro qualitate peccati, & praesentatione arbitrio, tempora penitentia decernenda sunt.

C. II. ¶ Presidentium arbitrio praesentantur tempora penitentiarum.

Unde Leo Papa epist. 57. ad Nicetan Episcopum, c. 6.

Tempora g penitentia habita moderatione constituenda sunt tuo iudicio, prout conversorum animos perspexeris esse devotos: pariter etiam habens aetatis lenitatis intuitum, & periculorum quorumcunque, aut aegritudinis respiciens necessitates. In quibus si quis ita graviter urgeatur, ut dum adhuc poenitet, de salute ipsius desperet, oportet ei per sacerdotalem necessitudinem communionis gratia subueniri.

¶ In epistola, & apud Burchard. & Ivonem has anteceditur.

His vero, de quibus dilectio tua nos credit consulendos, qui ad iterandum Baptismum vel metu coacti sunt, vel errore traducti, & nunc se contra catholica fidei sacramenta egisse agnoscunt, ea custodienda est moderatio, qua in societatem nostram non nisi per penitentiam remedium, & per impositionem Episcopalis manus, communionis recipiant unitatem: temporis penitentia habita moderatione tuo constituenda iudicio, prout, &c.

C. III. ¶ Et qualitas criminis, & contritio penitentium in satisfactione imponenda à sacerdote consideretur.

a Et in Afric. 10. b Sent. dist. 20. Burchard. l. 15. cap. 41. & 70. Ivo p. 15. c. 4. & 84. c al. necessitate cogente. d Sent. ibid. Bur. lib. c. 14. Ivo p. 15. c. 36. e al. suo confessore. f al. animati. g Cap. 13. c. 66. Poly. 13. tit. 10. Bur. l. 4. c. 24. Ivo p. 15. c. 242. h sic legunt Burch. & Ivo.

